فصلنامه علمی تخصصی انگاره های نو در تحقیقات آموزشی؛ سال پنجم ، شماره ۱۷،صص ۸۲-۹۰

شاپای الکترونیکی:۹۱۶۹-۲۹۸۰

عقد الکترونیکی و چالش های آن در نظام حقوقی ایران (با تمرکز بر ایجاب و قبول)

آیناز ترابی[۱] محمد رحیم بهبهانی*[۲]

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۸/۲۰

چکیده

مقدمه و هدف:با گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات و توسعه روزافزون تجارت الکترونیکی، قراردادهای الکترونیکی به یکی از مهم‌ترین ابزارهای انجام معاملات و روابط حقوقی در عصر حاضر تبدیل شده‌اند. پژوهش حاضر با هدف بررسی عقد الکترونیکی و چالش‌های آن در نظام حقوقی ایران با تأکید بر ایجاب و قبول انجام شده است.

روش‌شناسی پژوهش: پژوهش به روش توصیفی ـ تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای انجام شده است. در این راستا، مقررات قانون مدنی، قانون تجارت الکترونیکی، آثار و دیدگاه‌های حقوقدانان و پژوهش‌های مرتبط با قراردادهای الکترونیکی مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفته و مهم‌ترین چالش‌های حقوقی مرتبط با ایجاب و قبول در فضای الکترونیکی بررسی شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه قانون تجارت الکترونیکی ایران اعتبار داده‌پیام و امضای الکترونیکی را به رسمیت شناخته و زمینه قانونی لازم برای انعقاد قراردادهای الکترونیکی را فراهم کرده است، اما همچنان ابهاماتی در خصوص احراز رضایت واقعی طرفین، انتساب داده‌پیام به اشخاص، تعیین زمان و مکان انعقاد قرارداد و اعتبار برخی از قراردادهای الکترونیکی وجود دارد. همچنین مشخص گردید که قراردادهای کلیک‌ورپ به دلیل اعلام صریح اراده کاربران از اعتبار حقوقی بیشتری برخوردار هستند و رعایت اصل آگاهی و رضایت واقعی کاربران نقش اساسی در صحت و نفوذ قراردادهای الکترونیکی دارد.

نتیجه‌گیری: تقویت زیرساخت‌های احراز هویت الکترونیکی، توسعه نظام امضای الکترونیکی مطمئن، حمایت بیشتر از حقوق مصرف‌کنندگان و ارائه تفسیرهای حقوقی متناسب با تحولات فناوری می‌تواند موجب افزایش امنیت حقوقی و اعتماد عمومی به معاملات الکترونیکی شود.

کلیدواژه‌ها:عقد الکترونیکی، ایجاب،امضای الکترونیکی، تجارت الکترونیکی، حقوق ایران.

[۱] کارشناسی ارشد،گروه حقوق، واحد کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایرانTorabi.A@iau.ac.ir

[۲] * استادیار،گروه حقوق، واحد کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایران. (نویسنده مسئول). ایمیل: Mohammadrahimbehbahani@iau.ac.ir

مقدمه

گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر، تحولات بنیادینی را در عرصه روابط اقتصادی، اجتماعی و حقوقی ایجاد کرده است. یکی از مهم‌ترین جلوه‌های این تحولات، ظهور و توسعه تجارت الکترونیکی و به تبع آن، شکل‌گیری قراردادهای الکترونیکی است. امروزه بخش قابل توجهی از مبادلات تجاری و خدماتی از طریق شبکه‌های ارتباطی و بستر اینترنت انجام می‌شود و اشخاص بدون نیاز به حضور فیزیکی در یک مکان، اقدام به انعقاد قرارداد می‌کنند. این تغییرات موجب شده است که مفاهیم سنتی حقوق قراردادها با چالش‌های جدیدی مواجه شوند و ضرورت بازنگری در برخی از قواعد حقوقی بیش از پیش احساس گردد (ابراهیمی، ۱۳۹۰؛ عباسی، ۱۳۸۹) .

در نظام حقوقی ایران، عقد به عنوان مهم‌ترین وسیله ایجاد تعهد، مبتنی بر توافق اراده طرفین است و تحقق آن مستلزم وجود دو عنصر اساسی ایجاب و قبول می‌باشد. قانون مدنی ایران که ریشه در فقه امامیه دارد، عقد را توافقی می‌داند که به موجب آن یک یا چند نفر در برابر یک یا چند نفر دیگر تعهدی را پذیرفته و مورد قبول قرار می‌دهند. از این رو، ایجاب و قبول به عنوان ارکان بنیادین تشکیل قرارداد، نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد آثار حقوقی دارند و بدون تحقق صحیح آن‌ها، عقدی به وجود نخواهد آمد (کاتوزیان، ۱۴۰۱؛ شهیدی، ۱۴۰۰) .با ظهور قراردادهای الکترونیکی، شیوه ابراز اراده دچار تحول شده است. در این نوع قراردادها، اراده طرفین نه از طریق حضور فیزیکی یا اسناد کاغذی، بلکه به وسیله داده‌پیام‌ها، پست الکترونیکی، سامانه‌های اینترنتی، نرم‌افزارهای کاربردی و سایر ابزارهای دیجیتال اعلام می‌شود. هرچند ماهیت حقوقی قراردادهای الکترونیکی تفاوتی با قراردادهای سنتی ندارد، اما نحوه تحقق ایجاب و قبول در فضای مجازی، مسائل حقوقی تازه‌ای را مطرح کرده است که پاسخ به آن‌ها نیازمند تفسیر نوین قواعد سنتی حقوق قراردادها است (جعفری، ۱۳۹۴؛ نوری، ۱۳۹۵) .

قانون تجارت الکترونیکی ایران مصوب ۱۳۸۲ گام مهمی در شناسایی و اعتباربخشی به معاملات الکترونیکی محسوب می‌شود. این قانون با پذیرش مفاهیمی همچون داده‌پیام، امضای الکترونیکی و سیستم‌های اطلاعاتی، زمینه حقوقی لازم برای انعقاد قراردادهای الکترونیکی را فراهم کرده است. با وجود این، بسیاری از موضوعات مرتبط با نحوه تحقق ایجاب و قبول الکترونیکی، تعیین زمان و مکان انعقاد قرارداد، احراز هویت طرفین و نحوه اثبات اراده آنان همچنان با ابهامات حقوقی همراه است و در برخی موارد، پاسخ روشنی در قوانین موجود مشاهده نمی‌شود (اخلاقی، ۱۳۹۸؛ ابراهیمی، ۱۳۹۰) .

یکی از مهم‌ترین چالش‌های موجود در حوزه قراردادهای الکترونیکی، تشخیص دقیق ماهیت ایجاب و قبول در محیط دیجیتال است. برای مثال، این پرسش مطرح می‌شود که آیا نمایش کالا در یک وب‌سایت، ایجاب محسوب می‌شود یا صرفاً دعوت به ایجاب است؟ همچنین در قراردادهای کلیک‌ورپ، آیا کلیک بر گزینه «می‌پذیرم» به تنهایی برای احراز رضایت واقعی طرف قرارداد کافی است یا خیر؟ پاسخ به این پرسش‌ها از آن جهت اهمیت دارد که اعتبار و نفوذ قراردادهای الکترونیکی تا حد زیادی به صحت تحقق ایجاب و قبول وابسته است (پاسبان، ۱۳۹۴؛ زارعی، ۱۳۹۶؛ نوری، ۱۳۹۵) .

علاوه بر این، ماهیت غیرحضوری قراردادهای الکترونیکی، مسائل پیچیده‌ای را در خصوص تعیین زمان و مکان انعقاد عقد به وجود آورده است. در قراردادهای سنتی، زمان و مکان انعقاد عقد معمولاً مشخص و قابل تشخیص است، اما در فضای مجازی ممکن است ایجاب و قبول در زمان‌ها و مکان‌های متفاوتی ارسال و دریافت شوند. این مسئله نه تنها در تعیین لحظه تشکیل قرارداد اهمیت دارد، بلکه در موضوعاتی نظیر تعیین قانون حاکم، صلاحیت دادگاه‌ها و حل اختلافات نیز تأثیرگذار است (رمضانی، ۱۳۹۱؛ نوری، ۱۳۹۵) .

از سوی دیگر، احراز هویت طرفین و اطمینان از انتساب داده‌پیام به شخص معین، از دیگر چالش‌های مهم عقود الکترونیکی محسوب می‌شود. فقدان حضور فیزیکی طرفین و امکان سوءاستفاده از اطلاعات هویتی، احتمال بروز اختلافات و دعاوی حقوقی را افزایش می‌دهد. به همین دلیل، استفاده از امضای الکترونیکی و سازوکارهای فنی احراز هویت، به عنوان یکی از ابزارهای مهم تضمین امنیت حقوقی در فضای مجازی مورد توجه قانون‌گذاران و صاحب‌نظران قرار گرفته است (فیضی‌چک، ۱۳۹۳؛ رمضانی، ۱۳۹۱) .

با توجه به توسعه روزافزون تجارت الکترونیکی و نقش فزاینده آن در اقتصاد معاصر، بررسی ابعاد حقوقی ایجاب و قبول در قراردادهای الکترونیکی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تبیین چالش‌های موجود و ارائه راهکارهای مناسب برای رفع ابهامات قانونی می‌تواند موجب افزایش امنیت حقوقی، حمایت بهتر از حقوق طرفین قرارداد و ارتقای اعتماد عمومی به مبادلات الکترونیکی شود. از این رو، پژوهش حاضر با تمرکز بر عقد الکترونیکی و چالش‌های آن در نظام حقوقی ایران، تلاش می‌کند ضمن بررسی مبانی نظری و قانونی ایجاب و قبول، مهم‌ترین مسائل و ابهامات موجود را تحلیل کرده و راهکارهای حقوقی مناسب برای رفع آن‌ها ارائه نماید.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر روش کتابخانه‌ای است.

یافته ها

سؤال اول: ایجاب و قبول در قراردادهای الکترونیکی چگونه تحقق می‌یابد و چه تفاوتی با قراردادهای سنتی دارد؟

ایجاب و قبول از ارکان اساسی تشکیل هر قرارداد محسوب می‌شوند و تحقق عقد بدون وجود این دو عنصر امکان‌پذیر نیست. در حقوق ایران نیز همانند بسیاری از نظام‌های حقوقی، عقد زمانی شکل می‌گیرد

که اراده یک طرف در قالب ایجاب اعلام شده و طرف دیگر آن را بپذیرد. این اصل در تمامی قراردادها اعم از سنتی و الکترونیکی حاکم است و مبنای ایجاد تعهدات قراردادی را تشکیل می‌دهد. (کاتوزیان، ۱۴۰۱؛ شهیدی، ۱۴۰۰).

قراردادهای الکترونیکی اگرچه از لحاظ ماهوی تابع قواعد عمومی قراردادها هستند، اما شیوه ابراز اراده در آن‌ها با قراردادهای سنتی تفاوت دارد. در قراردادهای سنتی، ایجاب و قبول غالباً از طریق حضور فیزیکی طرفین، مکاتبات کتبی یا مذاکرات شفاهی تحقق می‌یابد؛ در حالی که در قراردادهای الکترونیکی اراده اشخاص از طریق داده‌پیام، پست الکترونیکی، سامانه‌های اینترنتی و سایر ابزارهای ارتباطی دیجیتال اعلام می‌شود. (ابراهیمی، ۱۳۹۰؛ عباسی، ۱۳۸۹).

در فضای الکترونیکی، اشکال مختلفی از ایجاب و قبول مشاهده می‌شود. برای مثال، ثبت سفارش در فروشگاه اینترنتی، ارسال ایمیل حاوی پیشنهاد معامله، کلیک بر روی گزینه «می‌پذیرم» و تأیید پرداخت الکترونیکی از مهم‌ترین شیوه‌های اعلام اراده محسوب می‌شوند. در چنین شرایطی، رفتار الکترونیکی کاربر همان نقشی را ایفا می‌کند که امضا یا اعلام شفاهی اراده در قراردادهای سنتی بر عهده دارد. (نوری، ۱۳۹۵؛ پاسبان، ۱۳۹۴).

قانون تجارت الکترونیکی ایران نیز با پذیرش مفهوم داده‌پیام، اعتبار حقوقی لازم را برای انعقاد قراردادهای الکترونیکی فراهم کرده است. مطابق ماده ۶ قانون تجارت الکترونیکی، هرگاه وجود نوشته از نظر قانون ضروری باشد، داده‌پیام می‌تواند جایگزین آن شود. به این ترتیب، قانون‌گذار ایرانی اصل اعتبار ایجاب و قبول الکترونیکی را به رسمیت شناخته و آثار حقوقی مشابه اسناد سنتی را برای آن قائل شده است. (قانون تجارت الکترونیکی، ۱۳۸۲، ماده ۶).یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های قراردادهای الکترونیکی با قراردادهای سنتی، سرعت انعقاد قرارداد است. در معاملات سنتی، مذاکرات، تنظیم اسناد و امضای قرارداد ممکن است روزها یا هفته‌ها به طول انجامد؛ اما در محیط الکترونیکی، تمامی این مراحل می‌تواند ظرف چند ثانیه انجام شود. این ویژگی اگرچه موجب تسهیل روابط تجاری شده است، اما در عین حال ضرورت توجه بیشتر به امنیت و صحت فرایند اعلام اراده را نیز افزایش داده است. (صفایی و امامی، ۱۳۹۹).علاوه بر این، در قراردادهای الکترونیکی مسائل جدیدی مانند احراز هویت کاربران، اعتبار امضای الکترونیکی، امنیت اطلاعات و قابلیت انتساب داده‌پیام به شخص معین مطرح می‌شود. این موضوعات در قراردادهای سنتی معمولاً اهمیت کمتری دارند، زیرا حضور فیزیکی طرفین تا حد زیادی امکان شناسایی و احراز هویت را

فراهم می‌کند. در مقابل، در فضای مجازی نبود ارتباط مستقیم میان طرفین می‌تواند زمینه بروز اختلافات و سوءاستفاده‌های حقوقی را فراهم سازد. (فیضی‌چک، ۱۳۹۳؛ رمضانی، ۱۳۹۱).

سؤال دوم: مهم‌ترین چالش‌های حقوقی ایجاب و قبول در قراردادهای الکترونیکی چیست؟

با گسترش تجارت الکترونیکی و افزایش استفاده از ابزارهای دیجیتال در انعقاد قراردادها، موضوع ایجاب و قبول الکترونیکی به یکی از مهم‌ترین مباحث حقوق خصوصی تبدیل شده است. هرچند اصول حاکم بر قراردادهای الکترونیکی همان قواعد عمومی قراردادها هستند، اما ویژگی‌های خاص محیط دیجیتال موجب شده است که چالش‌های جدیدی در زمینه احراز اراده و اعتبار توافقات الکترونیکی به وجود آید. این چالش‌ها می‌توانند در مواردی موجب تردید در صحت و اعتبار قرارداد شده و اختلافات حقوقی متعددی را به دنبال داشته باشند. (نوری، ۱۳۹۵؛ ابراهیمی، ۱۳۹۰).

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، احراز رضایت واقعی طرفین است. در بسیاری از قراردادهای اینترنتی، کاربران بدون مطالعه کامل شرایط و مقررات، صرفاً برای ادامه فرایند خرید یا استفاده از خدمات، گزینه پذیرش را انتخاب می‌کنند. در چنین شرایطی این پرسش مطرح می‌شود که آیا رضایت اعلام‌شده، رضای آگاهانه و واقعی محسوب می‌شود یا صرفاً یک اقدام شکلی است. برخی حقوقدانان معتقدند در صورتی که شرایط قرارداد به طور متعارف در اختیار کاربر قرار گرفته باشد، پذیرش الکترونیکی معتبر خواهد بود؛ حتی اگر کاربر آن را مطالعه نکرده باشد. (قوامی، ۱۴۰۰؛ پاسبان، ۱۳۹۴).

چالش مهم دیگر، احراز هویت طرفین قرارداد است. در فضای مجازی برخلاف معاملات حضوری، امکان شناسایی مستقیم اشخاص وجود ندارد و همین امر احتمال جعل هویت یا استفاده غیرمجاز از حساب‌های کاربری را افزایش می‌دهد. در نتیجه ممکن است قرارداد توسط شخصی غیر از صاحب واقعی حساب منعقد شود و اختلافاتی در خصوص انتساب اراده به وجود آید. به همین دلیل، استفاده از امضای الکترونیکی و سامانه‌های احراز هویت به عنوان راهکارهای مهم امنیتی مطرح شده‌اند. (فیضی‌چک، ۱۳۹۳؛ رمضانی، ۱۳۹۱).

از دیگر مسائل قابل توجه، تعیین زمان و مکان انعقاد قرارداد است. در معاملات سنتی معمولاً زمان و مکان انعقاد عقد مشخص است، اما در قراردادهای الکترونیکی ممکن است ایجاب در یک کشور ارسال و قبول در کشور دیگری دریافت شود. تعیین زمان وصول داده‌پیام و لحظه تشکیل عقد در چنین شرایطی

اهمیت فراوانی دارد؛ زیرا می‌تواند در تعیین قانون حاکم، صلاحیت مراجع قضایی و آثار حقوقی قرارداد مؤثر باشد. (قانون تجارت الکترونیکی، ۱۳۸۲؛ ابراهیمی، ۱۳۹۰).همچنین قابلیت اثبات قرارداد و حفظ تمامیت داده‌پیام‌ها از دیگر چالش‌های مهم به شمار می‌رود. در دعاوی مربوط به قراردادهای الکترونیکی، دادگاه باید از اصالت داده‌پیام، عدم تغییر محتوا و انتساب آن به شخص معین اطمینان حاصل کند. بنابراین امنیت اطلاعات، ثبت سوابق الکترونیکی و نگهداری مستندات دیجیتال نقش مهمی در اعتبار و قابلیت استناد قراردادهای الکترونیکی دارند. (رمضانی، ۱۳۹۱؛ فیضی‌چک، ۱۳۹۳).در مجموع می‌توان گفت که چالش‌های مربوط به رضایت آگاهانه، احراز هویت، تعیین زمان و مکان انعقاد عقد و اثبات داده‌پیام‌ها از مهم‌ترین مسائل حقوقی ایجاب و قبول در فضای الکترونیکی هستند. رفع این چالش‌ها مستلزم توسعه زیرساخت‌های فنی و تکامل مقررات حقوقی متناسب با تحولات فناوری است. (نوری، ۱۳۹۵؛ قوامی، ۱۴۰۰).

سؤال سوم: اعتبار قراردادهای کلیک‌ورپ و براوزورپ در حقوق ایران چگونه ارزیابی می‌شود؟

قراردادهای کلیک‌ورپ و براوزورپ از رایج‌ترین اشکال قراردادهای الکترونیکی در فضای دیجیتال هستند. امروزه بسیاری از وب‌سایت‌ها، نرم‌افزارها و سامانه‌های خدماتی از این شیوه‌ها برای اخذ رضایت کاربران استفاده می‌کنند. بررسی اعتبار این نوع قراردادها در حقوق ایران اهمیت زیادی دارد؛ زیرا بخش گسترده‌ای از روابط تجاری و خدماتی بر مبنای آن‌ها شکل می‌گیرد. (پاسبان، ۱۳۹۴؛ زارعی، ۱۳۹۶).در قراردادهای کلیک‌ورپ، کاربر موظف است پیش از استفاده از خدمات یا تکمیل فرایند خرید، گزینه‌ای مانند «می‌پذیرم» یا «قبول دارم» را انتخاب کند. این اقدام نوعی اعلام صریح اراده محسوب می‌شود و از نظر حقوقی شباهت زیادی به امضای یک سند قراردادی دارد. به همین دلیل بسیاری از نظام‌های حقوقی و نیز حقوقدانان ایرانی اعتبار این نوع قراردادها را پذیرفته‌اند؛ زیرا رضایت کاربر به صورت آشکار و قابل اثبات اعلام می‌شود. (نوری، ۱۳۹۵؛ ابراهیمی، ۱۳۹۰).در مقابل، قراردادهای براوزورپ مبتنی بر پذیرش ضمنی هستند. در این نوع قراردادها صرف استفاده از وب‌سایت یا ادامه حضور در آن به منزله قبول شرایط تلقی می‌شود و معمولاً نیازی به کلیک یا تأیید صریح وجود ندارد. همین موضوع موجب شده است که اعتبار حقوقی این دسته از قراردادها با تردیدهای بیشتری مواجه شود؛ زیرا ممکن است کاربر اساساً از وجود شرایط قراردادی آگاه نباشد یا فرصت مطالعه آن‌ها را نداشته باشد. (پاسبان، ۱۳۹۴؛ زارعی، ۱۳۹۶).

در حقوق ایران اگرچه قانون تجارت الکترونیکی به طور مستقیم از اصطلاح کلیک‌ورپ یا براوزورپ استفاده نکرده است، اما با استناد به اصول کلی قراردادها می‌توان اعتبار آن‌ها را تحلیل کرد. بر اساس قواعد عمومی حقوق مدنی، هرگاه رفتار شخص عرفاً دلالت بر رضایت و قبول داشته باشد، می‌توان آن را معتبر دانست. بنابراین در قراردادهای براوزورپ نیز در صورتی که شرایط قرارداد به طور روشن و متعارف در معرض دید کاربر قرار گرفته باشد، امکان پذیرش اعتبار آن وجود خواهد داشت. (قانون مدنی، مواد ۱۸۳ و ۱۹۱؛ قانون تجارت الکترونیکی، ۱۳۸۲).

از منظر حمایت از مصرف‌کننده، شفافیت در ارائه شروط قراردادی اهمیت فراوانی دارد. هرچه دسترسی کاربران به شرایط قرارداد آسان‌تر و قابل فهم‌تر باشد، امکان احراز رضایت واقعی نیز بیشتر خواهد بود. به همین دلیل بسیاری از نویسندگان حقوقی معتقدند که اعتبار قراردادهای الکترونیکی باید با رعایت اصل آگاهی و رضایت واقعی کاربران همراه باشد و صرف پنهان کردن شروط در صفحات فرعی نباید موجب الزام کاربران شود. (زارعی، ۱۳۹۶؛ قوامی، ۱۴۰۰).

نتیجه گیری

قراردادهای الکترونیکی به عنوان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای عصر فناوری اطلاعات، نقش چشمگیری در توسعه روابط تجاری و اقتصادی ایفا می‌کنند. گسترش استفاده از اینترنت و سامانه‌های الکترونیکی موجب شده است که بخش قابل توجهی از معاملات بدون حضور فیزیکی طرفین و از طریق ابزارهای دیجیتال انجام شود. با وجود این تحول، اصول بنیادین حقوق قراردادها همچنان بر این نوع قراردادها حاکم بوده و ارکان اساسی تشکیل عقد، یعنی ایجاب و قبول، در محیط الکترونیکی نیز جایگاه خود را حفظ کرده‌اند. (کاتوزیان، ۱۴۰۱).

بررسی عقد الکترونیکی در نظام حقوقی ایران نشان می‌دهد که قانون تجارت الکترونیکی با پذیرش اعتبار داده‌پیام و امضای الکترونیکی، بستر قانونی لازم را برای شناسایی و حمایت از این قراردادها فراهم کرده است. با این حال، ویژگی‌های خاص فضای مجازی چالش‌هایی را در زمینه احراز اراده واقعی طرفین، تعیین زمان و مکان انعقاد قرارداد، اثبات داده‌پیام و انتساب آن به اشخاص ایجاد کرده است که در برخی موارد می‌تواند موجب بروز اختلافات حقوقی شود. (قانون تجارت الکترونیکی، ۱۳۸۲).همچنین بررسی انواع قراردادهای الکترونیکی نشان داد که اعتبار آن‌ها بیش از هر چیز به وجود رضایت آگاهانه و امکان احراز اراده واقعی طرفین وابسته است. هر اندازه اطلاعات قراردادی شفاف‌تر بوده و امکان آگاهی کاربران از شرایط قرارداد بیشتر باشد، امنیت حقوقی و اعتبار قرارداد نیز افزایش خواهد یافت. از این رو، حمایت از

حقوق کاربران و تقویت سازوکارهای احراز هویت و امنیت اطلاعات از ضروریات توسعه تجارت الکترونیکی محسوب می‌شود. (قوامی، ۱۴۰۰).در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که نظام حقوقی ایران ظرفیت مناسبی برای پذیرش و اجرای قراردادهای الکترونیکی دارد، اما توسعه فناوری‌های نوین و گسترش مبادلات دیجیتال، ضرورت بازنگری و تکمیل برخی مقررات موجود را آشکار می‌سازد. بنابراین، تدوین قوانین متناسب با تحولات فناوری و ارائه تفسیرهای نوین از قواعد سنتی قراردادها می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی، تأمین امنیت حقوقی و توسعه هرچه بیشتر تجارت الکترونیکی در کشور کمک کند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش مطابق با اصول اخلاق حرفه ای در تحقیقات علوم انسانی و اجتماعیانجام شده است و اطلاعات بدست آمده صرفا در جهت پژوهش بکار گرفته شده است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع فارسی

ابراهیمی، محمد. (۱۳۹۰). *حقوق تجارت الکترونیکی*. تهران: انتشارات میزان.

پاسبان، علی. (۱۳۹۴). *مباحث نوین قراردادهای الکترونیکی*. تهران: انتشارات جنگل.

رمضانی، حسین. (۱۳۹۱). *مبانی حقوقی داده‌پیام در تجارت الکترونیکی*. تهران: انتشارات دادگستر.

زارعی، محمد. (۱۳۹۶). *حمایت از مصرف‌کننده در قراردادهای الکترونیکی*. تهران: انتشارات میزان.

شهیدی، مهدی. (۱۴۰۰). *تشکیل قراردادها و تعهدات*. تهران: انتشارات مجد.

عباسی، حسن. (۱۳۸۹). *قراردادهای الکترونیکی و آثار حقوقی آن*. تهران: انتشارات میزان.

فیضی‌چک، محمد. (۱۳۹۳). *امضای الکترونیکی و اعتبار حقوقی آن*. تهران: انتشارات جنگل.

قوامی، سیدمحمد. (۱۴۰۰). *حقوق تجارت الکترونیکی*. تهران: انتشارات میزان.

قانون تجارت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران(۱۳۸۲).

قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۰۷، با اصلاحات بعدی).

کاتوزیان، ناصر. (۱۴۰۱). *قواعد عمومی قراردادها* (جلد اول). تهران: شرکت سهامی انتشار.

نوری، محمد. (۱۳۹۵). *مباحث نوین حقوق قراردادهای الکترونیکی*. تهران: انتشارات دادگستر.

صفایی، سیدحسین، و امامی، اسدالله. (۱۳۹۹). *حقوق مدنی: اعمال حقوقی*. تهران: انتشارات میزان.

جعفری، نعمت‌الله. (۱۳۹۴). *حقوق تجارت الکترونیکی*. تهران: انتشارات گنج دانش.

اخلاقی، بهرام. (۱۳۹۸). *حقوق تجارت الکترونیکی*. تهران: انتشارات جنگل.

Electronic Contracts and Their Challenges in the Iranian Legal System (Focusing on Offer and Acceptance)

[1]Ainaz Torabi, [2]Mohammad Rahim Behbahani

Abstract

Introduction and Objective: With the expansion of information and communication technology and the growing development of e-commerce, electronic contracts have become one of the most important tools for conducting transactions and legal relations in the modern era. This study aims to examine electronic contracts and their challenges in the Iranian legal system, with an emphasis on offer and acceptance.

Research Methodology: This research was conducted using a descriptive-analytical method based on library resources. In this regard, the provisions of the Civil Code, the Electronic Commerce Law, the works and views of legal scholars, and research related to electronic contracts were studied and analyzed. The most important legal challenges related to offer and acceptance in the electronic environment were examined.

Findings: The findings indicate that although Iran's Electronic Commerce Law recognizes the validity of data messages and electronic signatures and provides the legal basis for concluding electronic contracts, there remain ambiguities regarding the verification of genuine consent of the parties, attribution of data messages to individuals, determining the time and place of contract formation, and the validity of certain electronic contracts. It was also found that click-wrap agreements, due to the explicit declaration of users' intent, have greater legal validity, and adherence to the principle of awareness and genuine user consent plays a fundamental role in the validity and enforceability of electronic contracts.

Conclusion: Strengthening electronic authentication infrastructures, developing a reliable electronic signature system, providing greater protection for consumer rights, and offering legal interpretations compatible with technological developments can enhance legal security and public trust in electronic transactions.

Keywords: Electronic contract, offer, electronic signature, e-commerce, Iranian law.

[1]. M.A Student, Department of Law, Kazerun Branch, Islamic Azad University, Kazerun, Iran. Torabi.A@iau.ac.ir

[2]. *Assistant Professor, Department of Law, Kazerun Branch, Islamic Azad University, Kazerun, Iran. (Corresponding Author)Mohammadrahimbehbahani@iau.ac.ir